

Učitelská portfolia na FF UK

Platforma didaktiků FF UK

Květen 2021

1. Učitelské portfolio na FF UK

Profesní portfolio učitele je soubor dokumentů týkajících se učitelské profese, které učitel sám vytvořil a kterými ilustruje své postoje a zvládnutí nejrůznějších profesních činností. Těmto dokumentům budeme dále říkat artefakty nebo objekty. Portfolio bývá často popisováno jako výkladní skříň, kde autor portfolioa vystavuje ukázky své práce a dokládá, jaký ve své profesi je. Nepřímo tak i ukazuje, do jaké míry je připraven pro výkon profese. Na základě portfolioa je navíc možné vést debatu se zaměstnavateli, řediteli škol, metodiky, studenty i rodiči. Kvalitní portfolio je dokladem vysoké profesionality.

Vytvoření kvalitního portfolioa je dlouhodobý proces. Proto by se s jeho přípravou mělo začít již v počátcích přípravy na profesi. Portfolio je ale proměnlivé a práce s ním by vlastně nikdy neměla končit. Jak se profesionál vyvíjí, upravuje i své portfolio, mění či vyřazuje již vytvořené objekty a vytváří nové tak, aby portfolio neustále odráželo, v jaké vývojové fázi učitel právě je.

Z tohoto důvodu se v učitelských studijních programech na FF UK s portfolioi pracuje po celou dobu studia. Studenti si do svých portfolioí vkládají nejrůznější objekty buď dle požadavků v jednotlivých předmětech, nebo dle vlastního uvážení. V průběhu studia si tak vytvářejí portfolio, které prezentují u státních závěrečných zkoušek a které jim posléze může pomoci při získání zaměstnání.

1.1 Vedení portfolioa v systému elektronických portfolioí Mahara

Na FF UK využíváme pro správu portfolioí digitální portfolioa, konkrétně systém pro elektronickou správu portfolioí Mahara. Je tomu tak proto, že většina objektů, se kterými se v portfolioích pracuje jsou objekty digitální nebo digitalizovatelné. V systému Mahara se snadno ukládají a vlastníci portfolioa umožňují sdílení vybraných objektů se spolužáky a učiteli, což vytváří prostor pro získání zpětné vazby. Vše, co je do portfolioa vloženo, vidí jen vlastníci portfolioa alespoň do té chvíle, než se rozhodnou některý objekt či konkrétní část portfolioa sdílet s ostatními. I pak ale mohou vybrat, s kým přesně budou obsah sdílet a sdílení mohou také kdykoliv zamezit. Systém Mahara tak umožňuje, aby portfolio obsahovalo veškerý obsah, který autor portfolioa vytvořil, a zároveň aby jeho autor mohl vytvořit tzv. prezentační portfolio, do něhož vybírá jen ty objekty, kterými se chce prezentovat.

Práce se systémem je intuitivní. Jeho provoz na FF UK zajišťuje Knihovna Jana Palacha, která pořádá i školení a spravuje webové stránky s návody. Najdete je zde: <https://www.ff.cuni.cz/knihovna/sluzby/podpora-e-learningu/mahara/>

1.2 Co je smyslem učitelských portfolioí na FF UK?

Vytváření učitelských portfolioí na FF UK má několik cílů. Mezi ty hlavní patří:

- vést studenty k pravidelnému přemýšlení o profesi učitele a činnostech, které učitel vykonává;

- vést studenty učitelství ke kreativní pedagogické praxi;
- vytvořit prostor ke sdílení pedagogické kreativity;
- vytvořit prostor k diskusi a zpětné vazbě;
- vést studenty učitelství k reflexi;
- umožnit studentům vytvořit si portfolio, které jim usnadní získat zaměstnání;
- vytvořit podklad pro státní závěrečnou zkoušku;
- rozvíjet chápání učitele jako profesionála, který se soustavně odborně vyvíjí;
- vytvářet prostor pro zlepšování schopnosti vyučovat;
- vytvořit portfolio, které je dokladem schopnosti vyučovat daný předmět.

2. Jaké části má učitelské portfolio na FF UK?

Učitelská portfolia na FF UK mají několik pomyslných částí, které vám mohou usnadnit, jak o portfoliích a obsahu, který do nich vkládáte, můžete uvažovat. Tyto části jsou:

1. Postojová část (učitelská filozofie, stanoviska k profesním činnostem učitele atp.)
2. Deskriptory mapující rozvoj kompetencí
3. Příkladová část (příklady výukových plánů a vlastních aktivit atp.)
4. Dokladová část (dokumentace z praxí – observační protokoly, deník z praxe, reflexe praxe atp.)
5. Rozvojová část (seznam literatury, komentovaný seznam literatury, plán na vlastní rozvoj atp.)

2.1 Postojová část

V této části můžete prezentovat vlastní postoje k učení a vzdělávání, k učitelské profesi a jejímu výkonu. Jejím smyslem je, abyste se pravidelně zamýšleli nad tím, jak se ve vás tyto postoje utvářejí a vyvíjejí a abyste reflektovali i proměny, kterým vzdělávací systém prochází. Tato zamyšlení mohou být prezentována jako delší či kratší úvahy, komentáře, reakce či blogy.

Jaké úlohy mi zde bude vyučující zadávat?

V prvním ročníku bakalářského i magisterského studia je povinnou součástí tzv. úvodní zamyšlení. Příklad zadání z bakalářského studia (další možná témata viz níže):

"Jak se projevuje dobrý a špatný učitel vašeho oboru? Zamyslete se např. nad tím, s jakými dobrými či špatnými učiteli jste se setkali, jakými učiteli byste chtěli být vy a jak důležitý je předmět, který budete vyučovat. Zpracujte formou úvahy. Rozsah práce: 1-3 strany."

Nejrůznější podněty k zamyšlení vám mohou dávat i vyučující v seminářích. Vhodné je doplnit i závěrečné zamyšlení před SZK.

Jaké další artefakty mohu do portfolia v této části zařadit?

Můžete si vést blog učitele a vyjadřovat se k nejrůznějším tématům ať už povahy oborové, oborově-didaktické, či pedagogicko-psychologické. Můžete průběžně reflektovat vlastní pojetí vzdělání a vyučování vašich předmětů.

Příklady témat úvodních zamyšlení v bakalářském stupni studia

- Jaké vlastnosti by měl mít dobrý učitel vašeho předmětu?
- Jakým učitelem byste chtěli být? Proč?
- Popište dva odlišné typy učitele, s nimiž jste se v rámci výuky setkali. Posuďte klady a zápory jejich přístupu k výuce.
- Role učitele angličtiny na střední škole.
- Proč chci být učitelem?
- Proč chci být učitelem konkrétního předmětu (angličtiny, dějepisu, latiny...)?

Příklady témat úvodních zamyšlení v magisterském stupni studia

- Jak by měl vypadat náš ideální absolvent? Jaké znalosti a dovednosti by měl ovládat?
- Proč vůbec vyučovat daný předmět? Jaká je jeho role v dnešním světě? A proč ji chci vyzdvihnout / podporovat právě já?
- V čem je předmět, který budu vyučovat, důležitý? V čem se odlišuje od ostatních předmětů?
- Uveďte příklad dobré a špatné praxe v daném předmětu. Zdůvodněte klady a zápory daného přístupu.

Příklady témat závěrečného zamyšlení před SZK

- Jak se v průběhu studia proměnil můj pohled na vzdělání a práci učitele?
- Jak bych motivovala své žáky ke kladnému přístupu k tomuto předmětu a jak bych jim vysvětlila využitelnost získaných poznatků v praktickém životě?
- Jaké očekávám největší výzvy po vstupu do učitelské praxe?

* Další témata k zamyšlení viz též oddíl 2.6.

2.2 Deskriptory mapující rozvoj kompetencí

V průběhu studia budete v seminářích oborových didaktik pracovat se sadou sebehodnotících deskriptorů. Tyto deskriptory popisují různé znalosti a dovednosti a profesní činnosti, které si budete v průběhu studia osvojovat. Příkladem může být třeba tento: *Dokáži sestavit jednoduchý test na slovní zásobu*. Osvojování dovedností probíhá na základě práce v seminářích v

kombinaci se samostudiem. Student si v pravidelných intervalech v seznamu deskriptorů vyznačuje ty, které považuje za zvládnuté. Takto vytvořený seznam poskytuje studentovi a absolventovi studia učitelství přehled o oblastech, o nichž by měl mít učitel přehled a které by měl mít zvládnuty, a upozorňuje tak zároveň i na oblasti, v nichž se student či učitel může dále rozvíjet.

Pro didaktiky cizích jazyků byly zavedeny sady deskriptorů pro tyto oblasti: výuka jazykových prostředků (slovní zásoba, gramatika, výslovnost), výuka řečových dovedností (mluvení, psaní, čtení, poslech), hodnocení, zdroje/materiály. Váš učitel didaktiky může tyto sady dle svého uvážení upravovat. Správa deskriptorů probíhá v jednoduché online aplikaci TEQ.

Deskriptory u státní zkoušky

U státní zkoušky předložíte seznam deskriptorů činností, které považujete za zvládnuté. Zkoušející vás může požádat, abyste zvládnutí nějakým způsobem doložili (např. vysvětlením, dokladem z portfolia atp.) a může položit doplňující otázky.

2.3 Příkladová část

Smyslem této části je vytvoření prostoru pro prezentaci vlastní “didaktické tvorby”. Zde můžete ukázat, jak vám to didakticky myslí, jak jste kreativní a jak dokážete propojit teoretické znalosti s jejich praktickým uplatněním ve výuce a při jejím plánování. Na tuto část se zcela jistě podívají metodici ve vašem budoucím zaměstnání. Odsud budete moci čerpat, až budete připravovat příspěvky na nejrůznější školení, workshopy či konference. A zde si můžete postupně vytvářet receptář aktivit a technik, které byste rádi pravidelně začleňovali do vlastní výuky. Měli byste si sem zaznamenávat i důvody, proč tu kterou aktivitu do portfolia zařazujete.

Jaké úlohy mi bude vyučující zadávat?

V různých didakticky zaměřených seminářích můžete vypracovávat výukové plány, komentované výukové plány, metodické listy, návrhy aktivit, her a různých vyučovacích postupů a technik.

2.4 Dokladová část

Do této části budete vkládat oficiální doklady potvrzující váš profesní růst. Na prvním místě sem patří váš strukturovaný profesní životopis. Dále sem zařazujte nejrůznější certifikáty o dosaženém vzdělání a o absolvovaných kurzech, školeních a konferencích, zprávu ze zahraniční stáže. Můžete sem vložit i potvrzení o kurzech, které jste v průběhu studia sami vyučovali či vedli a s nimi spojená doporučení od vašich nadřízených. Dále sem budete zařazovat dokumentaci související s fakultními pedagogickými praxemi (observační protokoly, deníky z praxí, reflexe, kazuistiky). A nezapomeňte sem vložit i přehled učitelských kurzů, které jste absolvovali na FF UK případně i s jejich

sylabem či stručným popisem. Zvažte též zařazení odkazu na video záznam vaší výuky, pokud jím disponujete.

2.5 Rozvojová část

Profesní růst je dlouhodobá záležitost a učitel by se měl vyvíjet a vzdělávat v průběhu celé své kariéry. Tato část portfolia je prostorem, kde o tom máte vést záznam. Zachycovat byste měli plány na vlastní rozvoj (např. na co se chcete zaměřit, v jakých činnostech chcete pokročit a jaké kroky v tomto ohledu plánujete, jaké kurzy byste rádi absolvovali atp.).

Dále sem patří i záznam o práci s odbornou či profesní literaturou. Měli byste zde mít kompletní seznam literatury, kterou jste přečetli. Dále zde můžete vést komentovaný čtenářský deník, tedy seznam literatury s vašimi poznámkami (to může mít třeba i podobu blogu či recenze knih, které vás zaujaly). A také sem můžete přidat seznam literatury, kterou byste rádi přečetli, ale zatím na ni nedošlo.

2.6 Co můžete do portfolia vkládat z vlastní iniciativy

Vlastní kreativité se meze nekladou. Portfolio je vaší výkladní skříní a je na vás, jaké artefakty si tam můžete vkládat vedle těch, které jsou vyučujícími stanoveny jako povinné pro absolvování různých kurzů. Následující seznam může posloužit jako inspirace, rozhodně však není úplným výčtem.

Úvodní strana – status quo

Je vhodné vytvořit si vlastní úvodní profilovou stránku. A psát tam můžete třeba o tom, jak sami sebe vidíte coby učitele, člověka, studenta, bytost, která přemýšlí. Může to být pokus o takový vlastní portrét. A měli byste se k němu vracet, protože v průběhu studia sami sebe třeba začnete vnímat a vidět jinak. Je jen na Vás, jestli budete zachovávat i meziverze, nebo budete přepisovat stále stejný dokument.

Můžete zde uvést i odkazy, které dokládají to, o čem píšete. Odkaz může být na vlastní část portfolia, nebo na cokoli jiného. A můžete přidat i zamyšlení nad tím, kam vedou vaše kroky, či kam by podle vašich přání měly jít.

Zamyšlení nad tím, jak jsem dorostl až sem

Co vás zformovalo? Z čeho pramení vaše postoje, které v souvislosti s vaší profesí považujete za důležité? Jak to dnes hodnotíte?

Jak probíhalo vaše studium?

Zde můžete zaznamenávat postřehy z kurzů, které jste absolvovali. Co vás zaujalo, oslovilo. Co třeba naopak ne? A proč? Je něco, co byste si z toho chtěli odnést pro vlastní učitelskou praxi?

Měli byste sem vkládat i své prezentace z průběhu studia.

Zkušenosti mimo fakultu

Absolvovali jste mimo fakultu nějaký jiný kurz, který souvisí s učitelstvím? Nebo jste mimo fakultu měli nějakou jinou související zkušenost? Zde ji můžete popsat a zhodnotit její přínos. (např. jiné kurzy, přednášky, knihy, práce s mládeží, pracovní zkušenosti atp.).

Prezentovali jste na nějaké konferenci, workshopu, semináři? Možná by stálo za to vložit sem o tom zprávu, případně kopii prezentace.

Zahraniční stáž

Absolvovali jste zahraniční stáž? Jak tam probíhala výuka? Co vás na ní s ohledem na vaši profesi zaujalo? Zde se můžete zamyslet i nad tím, co jste se o vzdělání, přípravě učitelů a vzdělávacím systému v této zemi dozvěděli. Z čeho je možné se poučit? Čím inspirovat? A čemu se raději vyhnout?

Osobní aktivity

Mohou nějaké jiné osobní aktivity, zájmy, koníčky atp. ovlivnit jaký budete učitel? Které ze zkušeností, které prostřednictvím těchto činností získáváte, můžete uplatnit jako učitelé? Zamyslete se nad tím, jak.

Úvahy – možná témata např.:

1. Jaké znalosti a dovednosti považujete ve svém oboru pro žáky za nejdůležitější? Jak je žáci mohou získat? Jak jim v tom může být nápomocen učitel?
2. Jak se lidé učí předmět, který vyučujete? Jaký je na to váš osobní názor a jak je možné váš názor zkonfrontovat s oficiálními teoriemi?
3. Jakým způsobem ovlivní váš názor na akvizici vašeho předmětu váš styl učení?
4. Jakým způsobem plánujete dávat žákům zpětnou vazbu ve svém předmětu? Jak budete motivovat, chválit, odměňovat, případně trestat?
5. Jak byste popsal svůj vlastní učitelský styl? Jaké jsou jeho výhody? Jaká v něm vidí slabší místa? V čem jste jako učitel zranitelný?
6. Jaké vaše osobní vlastnosti mohou mít silný vliv na výkon učitelské profese? Uveďte a rozveďte jak ty dobré, tak ty problematické.
7. Jaké jsou cíle vzdělávání? Co mohou udělat učitelé a školy, aby tyto cíle byly naplněny?
8. Co chcete, aby žáci ve vašem předmětu získali pro život a svůj osobní rozvoj?
9. Jaké jiné hodnoty chcete žákům předávat a podporovat při své výuce? Proč?
10. Jaké prostředí chcete vytvářet při výuce? Proč? Jak to souvisí s vaší vzdělávací filozofií?

3. Využití portfolií v různých předmětech

Vyučující různých předmětů ve vašem studijním plánu mohou v rámci požadavků k udělení atestace (zápočet, zkouška) zadat konkrétní úkoly pro práci s portfoliem. Konkrétní podobu specifikuje vždy daný vyučující.

4. Jak bude vypadat státní zkouška s portfoliem?

Prezentace portfolia je povinnou součástí magisterských SZK v učitelských studijních programech. Příprava prezentačního portfolia (tj. výběr artefaktů do portfolia), které předložíte ke zkoušce je zcela na vás. Platí však, že toto portfolio musí obsahovat artefakty z každé části portfolia (viz kapitola 2, Struktura portfolia).

Portfolio k SZK je nutné odevzdat měsíc před konáním SZK.

SZK má několik částí, s portfoliem se pracuje v části *Pedagogika a psychologie pro učitele*.

Příklady otázek

Vyberte si z portfolia jeden artefakt, popište ho a zamyslete se nad ním. Můžete zmínit např. proč jste ho do portfolia zařadili, co jste se naučili při jeho tvorbě, jaký má cíl, jaké má využití při výuce, co sděluje o vašich osobních a profesních hodnotách, jaké deskriptory ilustruje, na jaké problémy byste při jeho uplatnění ve výuce mohli narazit a jak byste je řešili.

Vyberte si z portfolia jeden artefakt a popište ho z pohledu toho, jaké teorie učení a akvizice odráží.

Co jste se při vytváření portfolia dozvěděli sami o sobě?

Co vás na vytváření portfolia bavilo a co ne? Proč?

Co jste se díky portfoliu naučil ve vztahu ke své aprobaci?

Proč jste se chtěli stát učitelem? Jak je to patrné z vašeho portfolia?

Na začátku studia jste se měli zamyslet nad svou vlastní učitelskou filozofií. Jak byste ji popsali dnes? Které směry ve vzdělávání a ve výuce cizích jazyků ji ovlivňují. Co formuje vaše postoje a názory?

5. Odkazy, literatura

[5.1 Příklady portfolií či stránek dokumentujících profesní vývoj](#)

5.2 Literatura k vedení portfolií

Chaudhuri, T. & Cabau, B. (2017). *E-portfolios in higher education: a multidisciplinary approach*. Singapore: Springer.

Davis, J. & Osborn, T. (2003). *The language teacher's portfolio: a guide for professional development*. Westport, Conn: Praeger.

Hand, R., Bell, T. & Kent, D. (2012). *Mahara ePortfolios beginner's guide: create your own ePortfolio and communities of interest within an educational and professional organization*. Birmingham: Packt Pub.

Murphy, E. (2011). *Mahara 1.4 cookbook: over 50 recipes for using Mahara for training, personal, or educational purposes*. Birmingham, U.K: Packt Pub.